

Димчо Дебелянов – черната песен на една светла душа

Един от най-нежните и любими представители на българската поетична плеяда – Димчо Дебелянов е роден на 28 март 1886 година в патриархалното, китно, възрожденско градче Копривщица. Неговото рождено име е Динчо, но в литературната ни история ще остане като Димчо. Красивата природа на родния край, неговите песни и легенди остават завинаги в душата на чувствителния бъдещ поет, който в своите стихове нееднократно се връща към тях, възпявайки ги.

Едва деветгодишен, Дебелянов губи баща си и семейството му се премества в Пловдив, където безгрижното детство на тихото и свенливо момче се сблъсква с отчуждената забързаност на големия град. Там, като гимназист, той прави своите първи, плахи опити да пише стихове. Всички те по-късно са изгорени.

През есента на 1904 година семейството му се премества отново – този път в София, където през 1906 година Димчо завършва I-ва Мъжка гимназия. В столицата през тази епоха е съсредоточена българската културна и литературна интелигенция, срещата с която предопределя творческия път на юношата. От този момент съдбата му остава завинаги свързана с поезията. Стремешът на Дебелянов към самоутвърждаване и навлизането му в сериозното литературно поприще започват през 1906 – 1907 година, когато неговите стихотворения се появяват на страниците на списанията „Съвременност“ и „Българска сбирка“.

Дружбата с Николай Лилиев и Димитър Подвързачов подтиква и укрепва тези първи трепети на поета, белязани от младежки стремления и любовно чувство. В първите му опити се усещат лирични откровения, в които несъмнено прозира влиянието на Пенчо Славейков – духовният водач на младото поколение български творци от началото на XX век. Въпреки това, в ранната поезия на Дебелянов се забелязва раждането на своеобразен и самороден талант, на ярка и отчетлива творческа индивидуалност на бъдещ голям поет, който ще се превърне в един от най-обичаните и четени лирици на българския литературен небосклон.

По времето, когато Дебелянов печата първите си стихове, изпълнени с мечти, възторзи и пламтяща неутешимост на любовните терзания, типични за младежката душа, отрезвяващата реалност на битието на дребен чиновник задушават младия поет. След завършване на гимназията той постъпва в Метрологичната станция като надничар, а по-късно работи като пресметач по земеделска метрология. Призиванието му на творец го подтиква трескаво да търси начин да разполага с достатъчно време за литературните си занимания, а едновременно с това да изкарва прехраната си. През 1909 година Димчо напуска тягостната за него чиновническа длъжност и започва редица други временни занятия – репортер и коректор за вестниците „Ден“ и „Балканска трибуна“, стенограф в Народното Събрание и Софийска община, преводач от френски и руски.

През 1910 година, заедно с Димитър Подвързачов, издава първата българска поетическа антология „Българска антология. Нашата поезия от Вазов насам“. Приятелският кръг на Подвързачов, Николай Лилиев, Христо Ясенов, Георги Белев, Георги Райчев, Людмил Стоянов и други дава увереност и стремеж към усъвършенстване на младия поет, въвеждайки го в очарованието и творческата атмосфера на столичната бохемската интелигенция. Така за изключително кратко време плахият и чувствителен младеж израства в творчеството си и след 1910 година създава най-зрелите си шедеври. Същата година той пише своята емблематична „Черна песен“:

*Аз умирам и светло се раждам –
разнолика, нестройна душа,
през деня неуморно изграждам,
през нощта без пощада руша.*

....

*На безстрастното време в неспира
гасне мълком живот неживяв,
и плачът ми за пристан умира
низ велика пустиня развяв.*

В зората на своята поетическа зрялост младият лирик разкрива сложната противопоставеност на вътрешния си свят – една вечно търсеща, сложна и дълбока личност, чиято противоречивост неизменно бележи неговия кратък житейски път. В този смисъл „Черна песен“ е изповедта, в която Димчо Дебелянов, чрез кристално чистите си строфи, се саморазкрива най-пълно на своите читатели. През 1912 г. копнежът по родния дом и утехата на семейното огнище, далеч от студенината на големия град, раждат шедьовъра „Да се завърнеш в бащината къща“:

*Да се завърнеш в бащината къща,
когато вечерта смирено гасне
и тихи пазви тиха нощ разгръща
да приласкае скръбни и нещастни...*

А през 1913 година във вестник „Смях“, с посвещение „на Зв.“ е публикувана за първи път известната елегия „Аз искам да те помня все така...“, плод на романтичната връзка на Димчо Дебелянов с учителската Мария (Мара) Василева – Звънчето:

*Аз искам да те помня все така:
бездомна, безнадеждна и унила,
в ръка ми вплеела пламнала ръка
и до сърце ми скръбен лик склонила.*

....

*Градът далече тръпне в мътен дим,
край нас, на хълма, тръпнат дървесата
и любовта ни сякаш по е свята,
защото трябва да се разделим...*

Не след дълго тя умира от туберкулоза, а житейските несгоди продължават да съпътстват Димчо – съдбата на чиновник, от която постоянно бяга, го отвежда във Върховната сметна палата като докладчик. По същото време поетът е съредактор с Димитър Подвързачов в списание „Звено“, където публикуват Николай Лилиев, Димитър Стоянов, Христо Ясенев, Йордан Йовков и Гео Милев.

През Балканската война Дебелянов служи като редник в Самоков. Следващата година е преместен в Школата за запасни офицери в Княжево, а две години по-късно е произведен в чин подпоручик. С избухването на Първата световна война заминава на Южния фронт като доброволец. Малко преди да тръгне за фронта, сякаш воден от съдбовна предопределеност, Димчо посещава Копривщица, за да зърне – както се оказва – за последен път бащината къща. Няколко дни преди смъртта си поетът трябва да излезе в отпуск, но на негово място заминава друг. В последните часове преди фаталния изстрел, отнел живота му, Димчо не спира да твори – написва прочутите си военни творби „Сиротна песен“ и „Един убит“:

СИРОТНА ПЕСЕН

*Ако загина на война,
жал никого не ще попари –
изгубих майка, а жена
не надох, нямам и другари.*

*Ала сърце ми не скърби –
приневолен живя сирака
и за утеха може би
смъртта в победа ще дочака.*

*Познавам своя път нерад,
богатствата ми са у мене,
че аз съм с горести богат
и с радости несподелени.*

*Ще си отида от света –
тъй както съм дошъл, бездомен,
спокоен като песента,
навяваща ненужен спомен.*

ЕДИН УБИТ

*Той не ни е вече враг –
живите от враговете
бурна ги вълна помете
нейде към отсрещний бряг.*

*Ето, в хлътналия слог
легнал е спокойно бледен
с примирена скръб загледан
в свода ясен и дълбок.*

*И по сивата земя,
топлена от ласки южни,
трепкат плахи и ненужни
с кръв напръскани писма.*

*Кой е той и де е бил?
Чий го зов при нас доведе,
в ден на вихрени победи
да умре непобедил?*

*Клетя майчина ръка,
ти ли го в неволя черна
с думи на любов безмерна
утеши и приласка?*

*Смешна жал, нелепа жал,
в грохотно, жестоко време!
Не живот ли да отнеме
той живота свой е дал?*

Съдбата на тези две стихотворения е изключително интересна. Сутринта на 2 октомври 1916 година, на левия бряг на река Струма, между Серес и Демир Хисар, като командир на 5-та рота, Димчо Дебелянов загива в сражение с англо-френски войскови части: „Изведнъж, както стърчеше прав, той вдигна ръце, завъртя се, изпусна револвера и лопатката и се свлече на земята, като притискаше с ръка раната си. Опита се да

разкопчае дрехата си, но не може..." (Из спомените на Тихомир Геров, свидетел на последните мигове на поета). На следващия ден тленните останки на поета са положени в гробището на демирхисарската черква „Благовещение“.

Четири години по-късно, докато почиства шинела на съпруга си – поручик Тома Томов, съпругата му намира, скрити в маншета на дрехата, две малки изписани листчета със стихове. Едва тогава офицерът си спомня, че сутринта преди битката на 2 октомври 1916 г. Димчо Дебелянов му дава две стихотворения. Заръката на поета е, ако загине в боя, командирът му Тома Томов да предаде листчетата на Димитър Подвързачов. Историята на двете стихотворения излиза наяве едва през 2010 година, когато внукът на Светослав Минков – Светослав Танев, я разказва на литературния историк Румяна Пенчева, ръководител на отдел „Фондове и литературно наследство при Националния литературен музей.

Родната къща на Димчо Дебелянов в Копривщица

През 1920 година Димитър Подвързачов, Николай Лилиев и Константин Константинов събират творбите на Димчо Дебелянов, дотогава публикувани единствено в различни периодични издания, и издават неговата първа стихосбирка. През 1931 г., по инициатива на кръжока „Живо слово“ и на Димитър Подвързачов, костите на Дебелянов са пренесени от българската църква в Демир Хисар в родната му Копривщица. През 1934 г. скулпторът Иван Лазаров извайва затрогващата фигура на седналата на прага майка, вперила поглед в пътя: *„И въ кротъкъ унесъ чака тя, да дойде нейното дете“*. Оригиналът на статуята днес се намира в двора на къщата-музей на поета в Копривщица.

По подобие на много други велики български творци, жизненият и творчески път на поета е прекъснат без време, ненавършил 30 години. И също, както всички тях, чрез нежното съвършенство на стиха си, той остава безсмъртен за поколенията българи.

Защо не се абонирате за нашия бюлетин?

Email адрес *

Съгласявам се email адресът ми да бъде съхранен с цел изпращане на информационен бюлетин и маркетингови съобщения *

АБОНИРАМ СЕ

Марио Мишев

Марио Мишев е на 25 години. Бакалавър по политология в Софийския университет, завършил Френската гимназия в София. Той е един от създателите на проекта "Българска история", автор на пет книги, както и сценарист на документалните ни филми и поредици. Основна част от работата му е ангажирана с обиколките по